

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ I PETYCJI

Warszawa, 2 kwietnia 2024 r.

BAP.DPK.133.10.2024 MKo

P11-23/24	Data wpływu petycji 5 lutego 2024 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 2 kwietnia 2024 r.

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO
TEMAT
ZMIANA ZASAD SPORZĄDZANIA UZASADNIEŃ WYROKU

WNOSZACY PETYCJE: petycja zbiorowa

Naczelna Rada Adwokacka.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, poprzez uchylenie art. 99a w celu wyeliminowania obowiązku sporządzania uzasadnień wyroku sądu pierwszej instancji, w tym wyroku nakazowego i wyroku łącznego, oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania na formularzu według wzoru, ustalonego przez Ministra Sprawiedliwości.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Wnoszący petycję podkreślili, że art. 99a Kodeksu postępowania karnego, wprowadzony nowelizacją z 19 lipca 2019 r., ustanowił nakaz sporządzania uzasadnienia wyroków za pomocą formularzy o określonym przez Ministra Sprawiedliwości wzorze. Ustawodawca nie wprowadził od tej reguły żadnych wyjątków.

W opinii składających petycję, konstrukcja określonych w rozporządzeniu wzorów powoduje, że treść sporządzanego na nich uzasadnienia jest lakoniczna i nie pozwala na przedstawienie merytorycznej strony rozstrzygnięcia, które zostało wydane. Utrudnia to możliwość polemiki apelacyjnej, a także samej kontroli instancyjnej wydanego orzeczenia. Wynika to z tego, że często trudno jest poznać motywy, którymi kierował się wydający orzeczenie i sporządzający jego uzasadnienie na formularzu wskazanym w art. 99a.

Ponadto w uzasadnieniu petycji powołano się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, w którym wyrażono pogląd, że formularz uzasadnienia nie jest wyłączną formą sporządzania uzasadnienia, gdyż rzeczą każdego sądu odwoławczego, w ramach obowiązku wynikającego z art. 457 § 3 w zw. z art. 433 § 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego jest przeprowadzenie w konkretnej sprawie oceny, czy może sporządzić uzasadnienie swojego wyroku na formularzu (art. 99a § 1) w taki sposób, który zagwarantuje stronie prawo do rzetelnego procesu odwoławczego, a więc rzetelnego i konkretnego ustosunkowania się w toku postępowania do każdego istotnego argumentu zawartego w apelacji strony i przedstawienia takiej oceny właśnie w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2020 r. w sprawie o sygn. akt I KA 1/20, LEX nr 30610226).

Autorzy petycji uważają, że powyższe stanowisko dowodzi, iż sądy dostrzegają dysfunkcjonalność obecnego rozwiązania.

Potrzeba uchylecia art. 99a § 1 wynika zatem z konieczności zapewnienia stronom postępowania karnego praw do rzetelnego procesu sądowego, który ma wymiar Konstytucyjny (art. 45 ust. 1) oraz konwencyjny (art. 6 ust. 1-3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności).

Wnoszący petycję podnieśli, że przeprowadzili badanie ankietowe wśród sędziów i adwokatów, które pokazało, że uzasadnienia orzeczeń sporządzane na formularzach nie stały się bardziej czytelne i przejrzyste. Ponadto, sporządzanie uzasadnień na formularzu zagraża lub narusza rzetelność procesu rozumianego jako obowiązek przedstawienia przez sąd argumentacji pozwalającej przekonać adresatów motywów orzeczenia, w tym sąd odwoławczy, dlaczego zapadł wyrok określonej treści. Sędziowie w ankietach wskazywali, że stosowanie formularzy uzasadnień na obowiązujących szablonach zdecydowanie utrudnia sporządzenie uzasadnienia orzeczeń, niż sporządzanie ich w tradycyjny sposób.

Z powyżej wskazanych powodów autorzy petycji wnoszą o uchylenie art. 99a Kodeksu postępowania karnego i przywrócenie poprzedniej formuły sporządzania uzasadnień, czyli w sposób tradycyjny.

STAN PRAWNY:

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) w art. 6 ustanawia prawo do rzetelnego procesu sądowego. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej.

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 ze zm.) w art. 14 ust. 1 stanowi, że wszyscy ludzie są równi przed sądami i trybunałami. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd, ustanowiony przez ustawę, przy orzekaniu co do zasadności oskarżenia przeciw niemu w sprawach karnych bądź co do jego praw i obowiązków w sprawach cywilnych.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 45 stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.) w art. 99a wprowadza obowiązek uzasadnień wyroków sądów pierwszej instancji (w tym wyroku nakazowego i łącznego), jak również wyroków sądów odwoławczych na formularzu (§ 1), którego wzór określony został w drodze stosownego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 listopada 2019 r. w sprawie wzorów formularzy uzasadnień wyroków oraz sposobu ich wypełniania.

Zasadą wynikającą z ustawy jest, że termin złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku wynosi 7 dni i biegnie od ogłoszenia wyroku. We wniosku należy wskazać, czy dotyczy całości wyroku czy też niektórych czynów, których popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu, bądź też jedynie rozstrzygnięcia o karze i o innych konsekwencjach prawnych czynu. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien również wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy (art. 422 § 1 i 3).

Kodeks postępowania karnego przewiduje też sytuacje, w których termin złożenia wniosku o sporządzenie i uzasadnienie wniosku biegnie od dnia doręczenia wyroku. Jest to sytuacja gdy oskarżony pozbawiony wolności nie ma obrońcy i - pomimo złożenia wniosku o doprowadzenie go na termin rozprawy, na którym ogłoszono wyrok - nie był obecny.

Zgodnie z art. 423 § 1 uzasadnienie wyroku powinno być sporządzone w ciągu 14 dni od daty wpływu do sądu wniosku o sporządzenie uzasadnienia, a w wypadku sporządzenia uzasadnienia z urzędu - od daty ogłoszenia wyroku; w sprawie zawilej lub z innej ważnej przyczyny, w razie niemożności sporządzenia uzasadnienia w terminie, prezes sądu może przedłużyć ten termin na czas oznaczony.

Art. 424 określa jakie elementy powinno zawierać, są to:

- 1) wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych;
- 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku.

W uzasadnieniu wyroku należy przytoczyć okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary, a zwłaszcza przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary, środków zabezpieczających oraz przy innych rozstrzygnięciach zawartych w wyroku.

Sąd apelacyjny uzasadnienie wyroku sporządza z urzędu w terminie 14 dni. Jeżeli sąd zmienia lub utrzymuje zaskarżony wyrok w mocy, uzasadnienie sporządza się na wniosek strony. W uzasadnieniu należy podać, czym kierował się sąd wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji sąd uznał za zasadne albo niezasadne (art. 457 § 1, 2 i 3).

INFORMACJE DODATKOWE:

Jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy celem zmiany było wprowadzenie takich ujednoliconych formularzy uzasadnienia, które w praktyce wyeliminują zbędne wielostronicowe uzasadnienia. Jednocześnie projektodawca wskazał, że uzasadnienie jednak musi odpowiadać dyspozycji art. 424 k.p.k. Słusznie w literaturze podkreśla się (P. Hofmański, S. Zabłocki, Standaryzacja uzasadnień..., s. 254), że projektowana zmiana nie przyniesie realizacji oczekiwanych założeń.¹

Dodać też trzeba, że w uzasadnieniu projektu nowelizacji wskazano, że dotychczasowy system jest bardzo pracochłonny, przedłuża postępowanie, nadmiernie angażuje siły sędziów (którzy powinni przede wszystkim zajmować się pracą orzeczniczą) do tego stopnia, że w praktyce są oni zmuszeni tak organizować pracę, by jednocześnie nie kończyć zbyt wielu skomplikowanych spraw, w których będą musieli sporządzać uzasadnienia, gdyż mogliby nie podołać temu obowiązkowi. Zdaniem projektodawcy dotychczasowa praktyka nie jest efektywna – uzasadnienia są pisane zawiłym językiem, niezrozumiałym dla stron, niepotrzebnie przeładowane orzecznictwem, powtórzeniami, nieczytelne konstrukcyjnie, np. nie wiadomo, gdzie szukać rozważań na niektóre tematy. Oczekiwanego efektu nie da się osiągnąć przez zmianę praktyki – wszak uzasadnienia są pisane pod kątem oczekiwań sądów dokonujących kontroli procesowej orzeczeń (w trybie apelacji, kasacji). W uzasadnieniu nowelizacji wskazuje się, że wprowadzenie formularzy uzasadnień wyroków uporządkuje strukturę uzasadnienia, wymusi operowanie krótszymi, konkretnymi konstrukcjami językowymi, bardziej zrozumiałymi dla stron, oraz zapobiegnie konieczności sporządzania wielostronicowych uzasadnień. Sędziowie będą mogli poświęcać znacznie mniej czasu na sporządzanie uzasadnień, bez szkody dla ich merytorycznej zawartości, a z pożytkiem dla wykonywanych przez nich czynności orzeczniczych i sprawności postępowań (Uzasadnienie rządowego projektu ustawy, s. 52).²

Przepis ma charakter obligatoryjny, co oznacza, że w każdej sprawie, o której mowa w tym przepisie, niezależnie od rangi, stopnia skomplikowania czy liczby zarzutów na sądzie będzie ciążył obowiązek korzystania z formularza uzasadnienia. Rozwiązanie to nasuwa wątpliwości i budzi zastrzeżenia, zwłaszcza w odniesieniu do spraw złożonych pod względem podmiotowo-przedmiotowym, a także dowodowym i prawnym. *De lege ferenda* należałoby oczekiwać pozostawienia sądowi możliwości sporządzenia uzasadnienia

¹ M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I. Art. 1–424*, wyd. VII, red. D. Świecki, Warszawa 2024, art. 99(a).

² J. Mierzwińska-Lorencka [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, art. 99(a).

w tradycyjnej formie, natomiast obligatoryjny tryb stosowania formularzy uzasadnień wyroków powinien być stosowany wyłącznie w sprawach typowych, o niewielkim stopniu skomplikowania.³

Podobny pogląd wyraził w komentarzu do Kodeksu postępowania karnego do zmiany z 2019 r., m.in. dr hab. nauk prawnych, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Śląskiego, specjalista prawa karnego, radca prawny Jarosław Zagrodnik. W komentarzu stwierdzono, „wydaje się, że uwzględniając realia praktyczne, zwłaszcza różny stopień złożoności spraw karnych, i to nie tylko pod względem podmiotowym czy przedmiotowym, lecz także pod względem dowodowym lub prawnym, należy oczekiwać wprowadzenia w analizowanym przepisie zastrzeżenia przewidującego możliwość sporządzenia uzasadnienia wyroku w tradycyjnej formie, jeżeli przemawiałby za tym wysoki stopień złożoności sprawy i wzgląd na zapewnienie w takim wypadku realizacji funkcji wyjaśniająco-interpretacyjnej uzasadnienia”.⁴

Do Ministerstwa Sprawiedliwości 14 lutego 2024 r. Naczelna Rada Adwokacka złożyła petycję o tożsamy wniosek i treść jak petycja prezentowana. Autorom petycji 6 marca 2024 r. została udzielona odpowiedź, w której wskazano, że w Ministerstwie Sprawiedliwości są obecnie prowadzone prace analityczne dotyczące przepisów regulujących obowiązek sporządzania w sprawach karnych uzasadnień wyroków na formularzu według ustalonego wzoru w zakresie art. 99a k.p.k. i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie wzorów formularzy uzasadnień wyroków oraz sposobu ich wypełniania (Dz. U. poz. 2349).

Mając na uwadze znaczenie problematyki formularzy uzasadnień wyroków z punktu widzenia wszystkich uczestników postępowania karnego oraz zasad procesu karnego, przed podjęciem decyzji o ewentualnych zmianach legislacyjnych, jest planowane spotkanie konsultacyjne z udziałem przedstawicieli zawodów prawniczych, w tym sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i asystentów sędziego.⁵

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

³ *ibidem*.

⁴ J. Zagrodnik, Ł. Chmielniak, M. Klonowski, A. Rychlewska-Hotel [w:] J. Zagrodnik, Ł. Chmielniak, M. Klonowski, A. Rychlewska-Hotel, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz praktyczny do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, art. 99(a).

⁵ Odpowiedź Departamentu Legislacyjnego Prawa Karnego DLPK-I.0512.12.2024, Warszawa, 6 marca 2024 r.